Міністерство освіти і науки України
Національний університет „Львівська політехніка”
Відділ з питань пожежної безпеки та цивільного захисту

Затверджено наказом ректора
НУ „Львівська політехніка”
від „03” січня 2020 року
№ 2-1-10

І Н С Т Р У К Ц І Я №*31*

Первинний (повторний, позаплановий, цільовий) інструктаж з питань пожежної безпеки, цивільного захисту та дій у надзвичайних ситуаціях в Національному університеті “Львівська політехніка“

м. Львів – 2020

ІНСТРУКЦІЯ №31
первинний (повторний, позаплановий, цільовий) інструктаж з питань пожежної безпеки, цивільного захисту та дій у надзвичайних ситуаціях

1. Загальні положення

1.1. Ця Інструкція розроблена відповідно до основних положень Кодексу цивільного захисту України та відповідного Положення і діє в усіх структурних підрозділах університету.
1.2. Первинний інструктаж щойно прийнятий працівник проходить на робочому місці перед початком роботи.
1.3. Під час первинного інструктажу працівника (студента):
• знайомлять з пожежною безпекою приміщень навчальних корпусів, в тому числі лабораторій та гуртожитків, з правилами та інструкціями з пожежної безпеки;
• показують запасні виходи, сповіщувачі пожежної сигналізації, вогнегасники та інші засоби пожежогасіння;
• перевіряють практичні дії особи, що інструктується на випадок пожежі.
1.4. Повторний інструктаж проводять безпосередньо на робочому місці не менш як один раз на рік у терміни, встановлені безпосереднім керівником, згідно з програмою первинного інструктажу на робочому місці. Працівники, які працюють на роботах з підвищеною небезпекою, повторний інструктаж проходять не рідше одного разу в три місяці.
1.5. Позаплановий інструктаж проводиться з працівниками на робочому місці або у спеціально відведеному для цього приміщенні:

- у разі введення в дію нових нормативних актів з питань пожежної безпеки та цивільного захисту (норм, правил, інструкцій, положень тощо) або змін та доповнень до них;
- у разі зміни технологічного процесу, застосування нового або заміни чи модернізації існуючого пожежонебезпечного устаткування;
- на вимогу інспекторів з пожежної та техногенної безпеки ДСНС України, якщо виявлено незадовільне знання працівниками (студентами) правил пожежної безпеки на робочому місці чи під час навчання, невміння діяти у випадку пожежі та користуватися первинними засобами пожежогасіння.

1.6. Цільовий інструктаж проводиться з працівниками:

- під час виконання разових робіт, пов’язаних із підвищеною пожежною небезпекою (зварювальні та інші вогневі роботи);
- під час ліквідації наслідків аварій, стихійних лих і катастроф;
- під час проведення робіт, на які відповідно до законодавства оформлюється наряд-допуск, наказ або розпорядження;
- під час проведення екскурсій в університеті;
- під час організації масових заходів з учнями та студентами;
- під час підготовки в університеті заходів із масовим перебуванням людей (збори наради конференції) з числом учасників більше 50-ти осіб.

Цільовий інструктаж проводиться індивідуально з окремим працівником або з групою працівників. Обсяг і зміст цільового інструктажу визначається від виду виконуваних робіт.
1.7. Первинний, повторний, позаплановий, цільовий інструктажі проводить безпосередній керівник на робочому місці (директор інституту, завідувач кафедри, керівник іншого структурного підрозділу).
1.8. Результати первинного (повторного, позапланового, цільовий) інструктажу реєструються в спеціальному журналі під особистий підпис особи, яку інструктують, безпосереднім її керівником. Прізвище ім’я та по-батькові працівників, яких інструктують записуються повністю, не виходячи за межі заданого рядка.

2. Терміни та визначення

2.1. Пожéжа, також **пожáр** — неконтрольоване горіння поза спеціальним вогнищем, що розповсюджується в часі і просторі. Знищує матеріальні цінності, створює загрозу для життя людей, тварин, негативно впливає на навколишнє природне середовище. Спричинюється в основному необережним поводженням з вогнем, порушенням правил і норм експлуатації електричних приладів та виробничого устаткування, самозайманням матеріалів (речовин), кліматичними чинниками.

2.2. Пожежна безпека – це стан об'єкта, при якому виключається можливість пожежі, а у випадку її виникнення вживаються необхідні заходи щодо усунення негативного впливу небезпечних факторів пожежі на людей, споруди і матеріальні цінності.
Пожежна безпека на об'єктах забезпечується організаційними, технічними заходами і протипожежним захистом.
2.3. Пожежна небезпека - сукупність чинників, які зумовлюють можливість виникнення та (або) розвитку пожежі на об'єкті.
2.4. Протипожежний режим – це комплекс встановлених норм і правил поведінки людей, виконання робіт і експлуатація об'єкта, спрямованих на забезпечення пожежної безпеки.
2.5. Джерело запалювання — теплова енергія або об'єкт, який виділяє теплову енергію, достатню для запалювання.
2.6. Первинні засоби пожежогасіння слугують для гасіння пожеж в початковій стадії їх розвитку до прибуття пожежних підрозділів. До них відносяться ручні і пересувні вогнегасники, гідропульти, відра, бочки з водою, внутрішні пожежні крани, лопати, ящики з піском, азбестові полотна, войлочні мати, кошми, ломи, пили, багри, вила
2.7. Дим — стійка дисперсна система, яка складається з дрібних твердих частинок, зважених у повітрі або інших газах. Це— типовий аерозоль з розмірами частинок від 10^{-7} до 10^{-5} м. На відміну від більш грубодиспесної системи —пилу — дим не осідає під дією сили земного тяжіння. Частинки диму можуть слугувати ядрами конденсації атмосферної вологи, в результаті чого виникає туман.
2.8. Евакуáція — процес виведення населення і життєважливих ресурсів першої необхідності із території, на якій можливе виникнення або виникла пожежа чи інша надзвичайна ситуація.
2.9. Нагрівальні прилади - прилади, що ними нагрівають речовину (матеріал) або середовище, що оточує їх. Розрізняють НП теплогенеруючі, де згоряє паливо (газові плитки, паяльні лампи та ін.) або протікає електричний струм (напр., електропаяльники, електроконвектори), і теплообмінні (конвектори деяких типів, бойлери, повітронагрівники, радіатори тощо), в яких циркулює теплоносій. НП застосовують у різних галузях науки і техніки, у побуті.
2.10. Опалення - штучний обігрів приміщень в холодний період року з метою відшкодування у них тепловтрат і підтримки на заданому рівні температури, що відповідає умовам теплового комфорту, а також вимогам замовника.
2.11. Полум'я — газоподібне середовище, що включає в себе (у ряді випадків) диспергované конденсовані продукти, в якому відбуваються фізико-хімічні перетворення реагентів, що приводять до світіння, тепловиділення і саморозігріву. Газоподібне середовище полум'я містить заряджені частинки (іони, радикали), що обумовлює наявність електропровідності полум'я і його взаємодії з електромагнітними полями.
2.12. Цивільний захист (надалі ЦЗ) - функція держави, спрямована на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.
2.13. Надзвичайна ситуація (надалі НС) - порушення нормальних умов життя і діяльності людей на об`єкті або території, спричинене аварією, катастрофою, стихійним лихом чи іншою небезпечною подією, яка призвела (може призвести) до загибелі людей або значних матеріальних втрат.
2.14. Система оповіщення - це комплекс організаційно-технічних заходів, апаратури, засобів та каналів зв'язку, призначених для своєчасного доведення сигналів та інформації про загрозу або виникнення НС до центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ,

організацій та населення.

2.15. Долікарська допомога – це комплекс термінових дій, спрямованих на збереження здоров'я і життя потерпілого, яка надається безпосередньо на місці надзвичайної події та в період транспортування до медичного закладу.

2.16. Укриття населення в захисних спорудах - це комплекс заходів із завчасного будівництва захисних споруд, а також пристосування наявних приміщень, які відповідають певним вимогам та підтримуються у готовності до їх використання.

Найпростіші укриття - це цокольні або підвальні приміщення, які знижують комбіноване ураження людей від небезпечних наслідків НС, а також від дії засобів ураження в особливий період.

Під укриття в університеті передбачено використовувати напівпідвальні приміщення навчальних корпусів та гуртожитків, підземний перехід між корпусами.

Конституцією України визнано, що найвищою соціальною цінністю є безпека людини її життя і здоров'я. Кожен громадянин України має конституційне право на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Дані конституційні права і свободи людини та суспільства в цілому є об'єктами національної безпеки держави.

3. Організаційні та технічні заходи

3.1. До організаційних заходів належать:

• розробка правил, інструкцій, інструктажів з пожежної безпеки та цивільного захисту;

• організація інструктування і навчання працівників та студентів;

• здійснення контролю за дотриманням встановленого протипожежного режиму всіма працюючими;

• організація добровільних пожежних дружин, невоєнізованих протипожежних формувань та пожежно-технічних комісій;

• організація щоденної перевірки протипожежного стану приміщень після закінчення роботи;

• розробка і затвердження плану евакуації і порядку оповіщення людей на випадок виникнення пожежі та інших надзвичайних ситуацій;

• організація дотримання належного протипожежного нагляду за об'єктами;

• організація перевірки належного стану пожежної техніки та інвентарю.

3.2. До технічних заходів належать:

• дотримання протипожежних норм, вимог та правил;

• підтримання у справному стані систем опалення, вентиляції тощо;

• улаштування автоматичної пожежної сигналізації, систем автоматичного гасіння пожеж та пожежного водопостачання;

• заборона використання обладнання, приміщень та інструментів, що не відповідають вимогам пожежної безпеки;

• правильна організація праці на робочих місцях з використанням пожежонебезпечних приладів тощо.

4.Вимоги пожежної безпеки

4.1. Виконуйте тільки ту роботу, з якої пройшли інструктаж, не передоручайте свою роботу іншим особам.

4.2. Не допускається:

- улаштовувати на шляхах евакуації пороги, виступи, турнікети, двері розсувні, підйомні, такі, що обертаються, та інші пристрої, які перешкоджають вільній евакуації людей;
- захаращувати шляхи евакуації (коридори, проходи, сходові марші і площадки, вестибюлі, холи, тамбури тощо) меблями, обладнанням, різними матеріалами та готовою продукцією, навіть якщо вони не зменшують нормативну ширину;
- забивати, заварювати, замикати на навісні замки, болтові з'єднання та інші запори, що важко відчиняються зсередини, зовнішні евакуаційні двері будівель;
- застосовувати на шляхах евакуації горючі матеріали для облицювання стін і стель, а також сходів та сходових площадок;

- улаштовувати у загальних коридорах комори і вбудовані шафи, за винятком шаф для інженерних комунікацій; зберігати в шафах (нішах) для інженерних комунікацій горючі матеріали, а також інші сторонні предмети;
- знімати пристрої для самозачинення дверей сходових кліток, коридорів, холів, тамбурів тощо, а також фіксувати самозакривні двері у відчиненому положенні;
- улаштовувати слизьку підлогу на шляхах евакуації.
- у разі необхідності встановлення на вікнах приміщень, де перебувають люди, ґрат останні повинні розкриватися, розсуватися або зніматися. Під час перебування в цих приміщеннях людей ґрати мають бути відчинені (зняті).

Установлювати глухі ґрати дозволяється у квартирах, банках, касах, складах, коморах, кімнатах для зберігання зброї і боєприпасів, а також на інших об'єктах, розрахованих на одночасне перебування до 50 осіб (крім навчальних закладів), та в інших випадках, передбачених нормами і правилами, затвердженими в установленому порядку.

4.3. Забороняється використовувати протипожежний інвентар та обладнання для господарських та інших потреб, не пов’язаних з пожежогасінням.

4.4. Під час експлуатації електроустановок **не дозволяється:**

• використовувати кабелі і проводи із пошкодженою ізоляцією або такою ізоляцією, що втратила захисні властивості;

• залишати під напругою електричні проводи і кабелі з ізольованими кінцями;

• переносити ввімкнені прилади та ремонтувати їх, які перебувають під напругою;

• залишати без догляду ввімкнені в електромережу нагрівальні прилади, обладнання;

• користуватися пошкодженими (несправними) розетками;

• зв’язувати і скручувати електропроводи;

• застосовувати саморобні подовжувачі, які не відповідають вимогам ПУЕ щодо переносних (пересувних) електропроводів;

• використовувати побутові електронагрівальні прилади (чайники, кип’ятильники тощо).

4.5. **Забороняється** самостійно усувати несправності електромережі і електрообладнання.

4.6. Після закінчення роботи слід прибрати сміття, відходи та виробничі обрізки.

4.7. У всіх незалежно від призначення приміщеннях, які після закінчення роботи замикаються і не контролюються черговим персоналом, з усіх електроустановок та електроприладів, а також з мереж їх живлення повинна бути відключена напруга (за винятком чергового освітлення, протипожежних та охоронних установок, а також електроустановок, що за вимогами технології працюють цілодобово).

5. Права та обов’язки громадян України у сфері цивільного захисту

Згідно статті 21 «Кодексу цивільного захисту України»

5.1. **Громадяни України мають право на:**

- отримання інформації про НС або небезпечні події, що виникли або можуть виникнути, у тому числі і в доступній для осіб з вадами зору та слуху, формі;
- забезпечення засобами колективного та індивідуального захисту та їх використання;
- звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань захисту від НС;
- участь у роботах із запобігання та ліквідації наслідків НС у складі добровільних формувань ЦЗ;
- отримання заробітної плати за роботу з ліквідації наслідків НС, у разі залучення до таких робіт, згідно з трудовими договорами;
- соціальний захист та відшкодування відповідно до законодавства, шкоди заподіяної їхньому життю, здоров’ю та майну в наслідок НС або проведення робіт із запобігання та ліквідації наслідків;
- медичну допомогу, соціально-психологічну підтримку та медико-психологічну реабілітацію у разі отримання фізичних і психологічних травм.

5.2. **Громадяни України зобов’язані:**

- дотримуватися правил поведінки, безпеки та дій у НС;

- дотримуватися заходів безпеки у побуті та повсякденній трудовій діяльності, не допускати порушень виробничої та технологічної дисципліни, вимог екологічної безпеки, охорони праці, що можуть призвести до НС;

- вивчати способи захисту від НС та дій у разі їх виникнення, надання домедичної допомоги постраждалим, правила користування засобами захисту;

- повідомляти службі екстреної допомоги населенню про виникнення НС;

- у разі виникнення НС, до прибуття аварійно - рятувальних підрозділів, вживати заходів для рятування населення і майна;

- дотримуватися протиепідемічного, протиепізоотичного та проти- епіфітотичного режимів, режимів радіаційного захисту;

- виконувати правила пожежної безпеки, забезпечувати будівлі, які їм належать на правах приватної власності, первинними засобами пожежогасіння, навчати дітей обережному поводженню з вогнем.

6. Порядок оповіщення населення про загрозу або виникнення НС

НС виникають з багатьох причин – це природні катаклізми, техногенні катастрофи та аварії, соціально- політичні конфлікти.

Останнім часом в Україні виникають НС, причиною яких є бойові дії, терористичні акти та диверсії.

6.1. При загрозі або виникненні НС будь - якого походження державні органи виконавчої влади зобов'язані проінформувати населення через систему оповіщення.

6.2. Головним способом оповіщення про небезпеку та порядок дій населення є передача повідомлень через мережі місцевого радіомовлення та телебачення.

Перед передачею повідомлення включається протяжне звучання сирен. Звучання сирени можливе у двох випадках:

- при періодичній технічній перевірці системи оповіщення;

- при загрозі або виникненні НС.

Про проведення технічної перевірки системи оповіщення (включення сирен) завчасно проводиться інформування населення через засоби масової інформації.

Після звучання сирен, через мережі місцевого радіомовлення та телебачення, передається сигнал ЦЗ «УВАГА ВСІМ! УВАГА ВСІМ! УВАГА ВСІМ!», а далі повідомлення про проведення технічної перевірки системи оповіщення або інформацію про загрозу або виникнення НС та порядок дій населення.

Почувши звучання сирени необхідно:

- включити радіоприймач або телевізор на місцевий канал;

- уважно прослухати повідомлення, яке починається сигналом ЦЗ: «УВАГА ВСІМ! УВАГА ВСІМ! УВАГА ВСІМ!»та діяти згідно з отриманим повідомленням.

6.3. На території університету встановлені три сирени: на будівлях головного корпусу, гуртожитках № 7 та 14.

В межах університету оповіщення здійснюється:

- по внутрішній телефонній мережі диспетчерським центром до кожного структурного підрозділу університету;

- комплексним гучномовним адресним зв'язком, встановленим у головному корпусі. Оповіщення може проводитися в голосовому та дзвінковому режимах;

- дзвінковою сигналізацією в гуртожитках.

7. Порядок дій при загрозі або виникненні можливих НС

Враховуючи мережу шляхів залізниці, якими перевозяться сильнодіючі отруйні речовини, територія університету може попасти у зону хімічного ураження. Час підходу хмари з парами сильнодіючих отруйних речовин недостатній для проведення евакуації.

7.1. При отриманні повідомлення про загрозу хімічного ураження необхідно повідомити всіх про небезпеку укритися в приміщенні та провести максимальну його герметизацію: закрити вікна, двері, вентиляційні канали, щілини заклеїти підручними матеріалами, наприклад клейкою стрічкою.

7.2. При отриманні повідомлення про пожежу або замінування необхідно повідомити всіх про небезпеку, терміново вимкнути електропостачання та покинути приміщення.

Кожен хто виявив пожежу або її ознаки (задимлення, запах горіння або тління різних матеріалів тощо) зобов'язаний:

- негайно повідомити про це службу порятунку – **тел. 101 або 112** та **диспетчерську службу університету – тел. 258-2009;**
- вимкнути електропостачання, вентиляцію в приміщеннях та вжити інші заходи, що перешкоджають поширенню вогню та диму;
- вжити заходів щодо гасіння пожежі первинними засобами пожежогасіння, не наражаючи себе на небезпеку;
- якщо у кімнаті є вода - змочити нею все приміщення та його предмети, це дозволить на деякий час зменшити дію диму та полум'я;

7.3. При отриманні сигналу «ПОВІТРЯНА ТРИВОГА!» необхідно терміново повідомити всіх про небезпеку, вимкнути електрику, закрити вікна, двері приміщення та прямувати в укриття.

У якому навчальному корпусі або гуртожитку застав вас сигнал «ПОВІТРЯНА ТРИВОГА», в тих напівпідвальних приміщеннях і потрібно укриватися!

8. Вимоги цивільного захисту

8.1. Кожен працівник та студент зобов'язаний знати порядок дій при виникненні можливих НС, вжити всіх залежних від нього заходів для рятування людей, гасіння пожежі, проведенні евакуації у разі її потреби.

8.2. У кабінетах столи, стільці, обладнання необхідно розташовувати так, щоб не перешкоджати виходу із приміщень.

8.3. У аудиторіях, лабораторіях, кабінетах, майстернях слід суворо дотримуватись протипожежного режиму.

8.4. Використовувати електроплитки, електрочайники, праски тільки в обладнаних для цього приміщеннях.

8.5. Користуватися електричними нагрівачами у приміщеннях заборонено.

8.6. Куріння на території університету заборонено.

9. Вимоги безпеки в аварійній ситуації

9.1. При можливості не створювати паніки, приступити до ліквідації створеної ситуації.

9.2. Не допускати в небезпечну зону сторонніх осіб.

9.3. Попередити про те що сталося безпосереднього керівника.

10. Порядок дій при наданні долікарської допомоги потерпілим

10.1. Якщо є потерпілі, надавати їм першу медичну допомогу; при необхідності викликати швидку медичну допомогу за телефоном 103.

10.2. **Послідовність** надання першої (долікарської) допомоги:

- усунути вплив на органом небезпечних та шкідливих чинників, які загрожують здоров'ю та життю постраждалого (звільнити від дії електричного струму, винести з зараженої атмосфери, погасити одяг, що горить тощо);
- визначити характер і тяжкість травми, найбільшу загрозу для життя постраждалого послідовність заходів щодо його врятування;
- виконати необхідні заходи щодо врятування постраждалого в порядку терміновості (відновити прохідність дихальних шляхів, провести штучне дихання, зовнішній масаж серця, зупинити кровотечу, іммобілізувати місце перелому, накласти пов'язку тощо);
- підтримати основні життєві функції постраждалого до прибуття медичного робітника;
- не залишати постраждалого та контролювати стан його життєвих функцій до прибуття швидкої допомоги.

Допомога потерпілому, що надається не медичними робітниками повинна надаватись лише до прибуття лікаря.

Конкретні дії щодо надання першої допомоги постраждалому при різноманітних ураженнях описані в інструкції з надання першої (долікарської) медичної допомоги, що вивчається персоналом при проходженні первинного і повторних інструктажів з питань

пожежної безпеки та охорони праці.

Телефони:	**Відділ з питань ПБ та ЦЗ –**	**258-25-32 (вн.72-532)**
	Начальник відділу -	**258-22-01 (вн.72-201)**
	Диспетчер університету –	**258-20-09 (вн.72-009)**
	Чергові електрик, сантехнік –	**258-24-29 (вн.72-429)**

Інструкцію розробив:
Начальник ВПБ та ЦЗ
НУ „Львівська політехніка” Комарницький Я.О.

Погоджено:

Заступник начальника ГУ ДСНС України
у Львівській області із запобігання
надзвичайним ситуаціям Оношко О. А.

Проректор з НВР
НУ „Львівська політехніка” Крайовський В.Я.

Голова профкому працівників
НУ „Львівська політехніка” Гайдук В.Г.

Начальник юридичного відділу
НУ „Львівська політехніка” Мороз А.М.

"03" січня 2020 року.